

Silvestre VILAPLANA

L'estany de foc

Alzira: Editorial Bromera («L'eclèctica» 189), 2010, 398 pàgines.

Silvestre Vilaplana (Alcoi, 1969) és un autor polifacètic que ha escrit literatura juvenil, poesia, assaig, guions televisius i novel·les per a adults. Entre aquestes darreres, ara com ara, ha publicat tres títols, tots de base històrica: *Les cendres del cavaller* (2004), una biografia novel·lada de Joanot Martorell que ha obtingut nombrosos premis, *L'anell del pescador* (2005), una combinació d'història i intriga detectivesca al voltant del Papat, i *L'estany de foc* (2010), Premi Blai Bellver de Narrativa 2009.

Amb *L'estany de foc*, Vilaplana torna al segle XV valencià i hi recrea un episodi històric molt desconegut del gran públic, tot i la novel·la de Rafael Tasis: l'edició i la destrucció de la Bíblia valenciana. Una Bíblia traduïda en vulgar o pla, com es diu a l'obra, impresa l'any 1478 i perseguida amb ferotgia per la Inquisició, fins al punt que va aconseguir de destruir-ne els 600 exemplars que se'n van imprimir, com ens informa el mateix autor en un brevíssim apèndix (p. 395) dedicat a les fonts que ha utilitzat i en el qual ens crida l'atenció que no hi hagi cap referència a l'estudi de Jordi Ventura, titulat precisament *La Bíblia valenciana. Recuperació d'un incunable català* (Curial, 1993). Es tracta, doncs, d'una novel·la històrica, d'allò més documentada i molt elaborada estilísticament, com és habitual en Vilaplana, narrada en tercera persona i amb una estructura ben tradicional: presentació, nus i desenllaç, que es corresponen amb les tres parts de l'obra. Una obra en la qual destaca la intriga gairebé detectivesca, seguint els models dels drames i les novel·les romàntics, amb influències del fulletó i tot: la creació d'ambients (masmorres, verí, secrets, etc.) o la caracterització de personatges (emboçats, alcavotes, etc.), un dels quals, Castor, podem considerar tot un clàssic recuperat amb encert. Encara des d'un punt de vista estilístic, hem de destacar que es tracta d'una obra treballada des de tots els angles i en la qual es nota la vena poètica de l'autor: comparacions, paradoxes, metàfores... ens accentuen o matisen la crueltat, l'amor, la por, el despit, el poder... i enriqueixen uns personatges, uns esdeveniments, unes reflexions per si mateixos plens de força. Potser l'únic angle en què hi ha vacil·lacions és el lingüístic. Vilaplana hi utilitza un català estàndard, ric i ple de matisos, però se li escapen una sèrie de castellanismes, presents tant en els diàlegs com en el text del narrador, que com a mínim ens criden l'atenció. Per molt vius que puguin ser a la València actual, en llegir-los no ens podem estar de veure'ls com un anacronisme, encara que sigui a la inversa. Per molt conscients que siguem que

l'autor no ha volgut pas fer cap mena de recreació lingüística històrica, ens sonen estranyes o massa castellanitzades frases com ara «La roba li venia una mica estreta i no estava molt neta» (p. 81), «Preparà amb molt de compte un brou calent al qual li afegí dues cullerades de pólvores» (p. 222), «—Doneu-vos pressa, per favor» (p. 376), etc.

Però, què és *L'estany de foc*? Com deixa clar l'autor en les referències al títol que fa al llarg de l'obra (p. 7, 120, 297 i 383), és l'infèrn bíblic, o més concretament de l'Apocalipsi. A la novel·la, però, adquireix un significat especial, ja que l'identifiquem amb un de molt determinat: l'infèrn a la Terra i més concretament a la València dominada per la Inquisició castellana que encapçala Juan de Monasterio, un personatge que s'atorga el dret a decidir sobre la vida i, sobretot, la mort de jueus, moriscos i, per què no?, cristians que li poden fer ombra, com per exemple Jeroni Maçana, cap de la guàrdia reial (p. 300-301). Aviat ens adonem que la València que ens presenta Vilaplana és aquest infèrn per a bona part de la població: claustrofòbica; no se'n pot sortir sense el vistiplau inquisitorial; empestada i, doncs, recorreguda per l'ombra de la mort arreu; sòrdida tant pel que fa als ambients com als personatges; pusil·lànim: ningú no es fia de ningú i tothom pot ser un delator o un delatat; inhòspita: tothom intenta fugir-ne; i encara és una València permanentment hivernenca, com una gran metàfora d'aquesta mort i d'aquest estany de foc que ho senyoregen tot.

És tot això i també, és clar, un argument molt ben tratat a l'entorn de l'intent de salvar el que se suposa que és l'últim exemplar de la Bíblia Valenciana, el veritable protagonista de l'obra, ja que tots els personatges hi giren al voltant. Salvar-la o destruir-la serà l'objectiu de la majoria de personatges, dividits en dos bàndols, naturalment, encapçalats per Daniel Vives i Pere Torrella, l'un, i per Juan de Monasterio, l'altre; amb tota una sèrie de figurants que els ajudaran o els posaran traves, i que permetran a l'autor de recrear una societat variada i complexa, i sobretot de fer-la versemblant. Perquè si d'alguna cosa no tenim dubtes és de la versemblança que traspuja la novel·la: els personatges, els ambients (les tortures i els actes de fe de la inquisició...), els esdeveniments socials i històrics (la medicina i els remeis de l'època, l'assalt a la moreria de València, la visita reial a Perpinyà...). El temps històric és tan precís i clar, que potser ha fet que l'autor hagi descuidat una mica el temps de l'acció, massa reduït, pel nostre gust, a generalitzacions del tipus «feia mesos», «les setmanes passaven» o «una bona estona després». I ho diem perquè en alguns casos el pas del temps se'ns desdibuixa tant, que ens arriba a semblar poc creïble. En podrien ser exemples la persecució de Vives per part de Castor, el primer a cavall i el segon a peu (p. 199), i amb dificultats motores que no li permetien «avançar a gran velocitat» (p. 296); o el viatge entre València i Perpinyà, del mateix Vives, ja que sembla que de València a Barcelona no passa més d'una nit (p. 218-219). Petits detalls que no desmereixen una obra interessant, rica, instructiva i assequible a un públic molt ampli.

Pere Martí i Bertran

IES Eugeni d'Ors de Vilafranca del Penedès